

Carl Johan Berglund, Åbo Akademi

FLORIAN WILK (RED.)

Paul and Moses: The Exodus and Sinai Traditions in the Letters of Paul

Seraphim 11, Tübingen: Mohr Siebeck, 2020, inbunden, viii + 278 sidor,

SEK 655, ISBN 978-3-16-159490-8

Denna antologi är resultatet av ett symposium som hölls utanför Göttingen under 2019, under vilket Paulus bruk av traditionerna kring Sinai och ökenvandringen stod i fokus. Symposiet var en del av ett större forskningsprojekt kring utbildning och religion (Göttingen Collaborative Research Center SFB 1136 "Bildung und Religion" / "Education and Religion" [2015–2020]), vilket präglar bokens inriktning. Paulustexterna läses utifrån dess traditionshistoriska bakgrund, kontext, litterära utformning och kommunikativa syfte.

Gällande bokens struktur kan de nio kapitlen delas in i tre delar. Kapitel 1–3 behandlar den judiska bakgrunden till Paulus läsning av Mose och hur denna kommer fram i Paulus brev (utöver 1–2 Kor), kapitel 4–6 fokuserar specifikt på 1 Kor 10 och kapitel 7–9 innehåller läsningar av 2 Kor 3.

I ett första omfattande kapitel ger Ulrike Mittmann en överblick av Mose i antik judisk litteratur från 300 f.Kr till 200 e.Kr. Presentationen är strukturerad tematiskt utifrån Moses olika roller som mottagare och förmedlare av lagen, profet, ledare för uttåget, apokalyptisk visionär, vis ledare, samt några mindre vanliga epitet (till exempel Guds vän och Guds tjänare). Mittmanns slutsats är att Paulus visserligen bör förstås i relation till dessa tolkningstraditioner, men att hans beskrivningar av Mose primärt utgår från direkta tolkningar och tillämpningar av texterna i Pentateuken. Ett undantag är uppfattningen att lagen förmedlades genom änglar (Gal 3:19), vilket är ett motiv som inte finns med i Pentateuken men däremot i senare tolkningar.

Kapitel två syftar till att komplettera bokens fokus på 1–2 Kor med en presentation av hur motiv från Israels uttåg ur Egypten används i Paulus övriga brev. Det är åtminstone vad kapitel titeln utlovar ("Israel's Exodus Outside Paul's Corinthian Correspondence"). I själva verket är

kapitlet, skrivet av A. Andrew Das, snarare en diskussion om huruvida dessa motiv används i Gal 4:1–7 och Rom 1–9, vilket författaren i stort avvisar. Slutsatsen är att det enbart är i början av Rom 9 som Paulus använder sig av motiv från uttåget.

Kapitel tre fyller en liknande funktion som det föregående kapitlet, men nu med fokus på Sinai. Genom att undersöka tre texter (Gal 3:1–4:7; Rom 5:12–21; 7:7–25) diskuterar J. Ross Wagner hur Paulus förhåller sig till laggivandet i dessa. Därefter jämförs innehållet i texterna med avsnittet i 2 Kor 3. Kapitlets slutsatser är att laggivandet inte är i fokus i texterna från Rom och Gal, utan snarare fungerar som ”a minor episode on the periphery of the plot line” (82). När det kommer till 2 Kor 3 ser det något annorlunda ut; här ges större utrymme både till Sinaihändelsen som helhet och till Moses roll i denna.

Bokens andra huvuddel har alltså ett fokus på 1 Kor 10, där Paulus lyfter in Israels ökenvandring i sin argumentation. I bokens fjärde kapitel ger Roy E. Ciampa en ingång till denna diskussion genom att resonera kring hur avsnittet 1 Kor 10:1–22 fungerar dels i brevet som helhet och dels i den mer närliggande kontexten (1 Kor 8–11). Ciampa argumenterar för att brevet, utöver inledning och avslutning, består av fyra huvuddelar som var och en behandlar ett specifikt ämne: vishet (1:10–4:17); sexuell orenhet (4:18–7:40); avgudadyrkan (8:1–14:40); uppståndelsen från de döda (15:1–58). Varje del består, enligt Ciampa, av en negativ och en positiv beskrivning. Utifrån detta utgör 1 Kor 10:1–22 en del av den negativa beskrivningen av avgudadyrkan, som sedan får sin positiva kontrast i 11:2–14:40. Det genomgående temat i avsnittet är att mat och dryck lyfts fram i relation till avgudadyrkan.

I kapitel fem argumenterar Matthias Konradt för att Paulus syfte med 1 Kor 10:1–11 är att ta med korinthierna på en bildningsprocess (ty. ”Bildungsprozess”) med utgångspunkt i Skriften. Detta förutsätter, enligt Konradt, att mottagarna har en relativt grundlig förkunskap, alternativt att det finns några i församlingen som kan förklara innehållet för de övriga. Paulus plockar upp berättelserna från Pentateuken, men använder även dess vidare tolkning i till exempel Ps 78; 105; 106; Neh

9; och LAB 10, för att sedan göra en tillämpning i den aktuella situationen i Korinth.

I kapitel sex används texten i 1 Kor 10:1–22 för att lyfta frågan om hur mycket kunskap om Skriften mottagarna i Korinth hade. Kapitel-författaren B. J. Oropeza är kritisk till en minimalistisk ståndpunkt, det vill säga att mottagarna hade mycket begränsad insikt. Han argumenterar i stället för att brevet indikerar att Paulus och andra har undervisat församlingen, då innehållet tycks förutsätta sådan bakgrundskunskap. I den aktuella texten innebär detta att man bland annat kände till Mose, uttåget ur Egypten och tillbedjan av guldkalven. Denna position nyanseras samtidigt till viss del då Oropeza framhåller att det mycket väl kan vara så att några få, mer välutbildade, medlemmar av församlingen förklarar och fördjupar innehållet för de mindre insatta.

Bokens tredje och avslutande del består av tre kapitel med fokus på 2 Kor 3. Först ut är kapitel sju, i vilket Florian Wilk placerar in denna text i sitt litterära sammanhang. Wilk inleder med att resonera generellt kring betydelsen av en texts litterära sammanhang och presenterar sedan ett arbetssätt som bygger på att steg för steg bryta ner en text i allt mindre delar. Tillämpat på 2 Kor 3:14–18 innebär detta en femstegsanalys enligt följande: kapitel 1–13; 1:15–7:16; 2:14–7:3; 3:1–5:10; 3:1–4:6. Kapitlets slutsats är att 2 Kor 3:4–18 primärt är en del av Paulus försvar av sitt apostlaskap.

Det åttonde kapitlet, skrivet av Scott Hafemann, utgörs av en noggrann närläsning av 2 Kor 3. Ett grundläggande antagande är att detta avsnitt kännetecknas av att Paulus gör en eskatologiskt präglad jämförelse mellan sig själv och Mose. Denna jämförelse drar framför allt paralleller till Moses kallelse (2 Mos 4) och hans roll i laggivandet på Sinai (2 Mos 32–34). Utifrån detta argumenterar Hafemann för att Paulus uppfattning är att det inte är lagen och dess innehåll som utgör ett problem, utan det faktum att ”the law, without the Spirit, de-creates a hardened people” (180). I kontrast till detta skapar evangeliet, inom ramen för det nya förbundet, ett omformat folk. Härligheten som fanns

vid Sinai och nu tar gestalt bland korinthierna är det som primärt håller samman jämförelsen.

I bokens avslutande kapitel jämför Cana Werman 2 Kor 3 med judiska beskrivningar av laggivandet på Sinai, framförallt Qumrantexter. De tvetydigheter som finns i bibeltexterna i 2 och 5 Mos öppnar upp för olika betoningar och tolkningar gällande dessa händelser. Werman presenterar ett antal olika uppfattningar och diskuterar deras bakgrund och syfte. Fokus ligger sedan primärt på skillnader mellan Paulus och övriga texter; författaren konstaterar att: "Paul's retelling of the Sinai Theophany ... is far from what we expect from a Jew who lived in the first century of the Common Era" (184).

Sammanfattningsvis är boken en intressant samling av texter som hålls samman av det gemensamma temat, samtidigt som nivån på bidragen skiftar något. Ulrike Mittmanns kapitel är till exempel en utmärkt översikt av Mose i antik judisk litteratur, medan Andrew Das text är alldeles för begränsad i sin inriktning och Cana Wermans läsning av Paulus argumentation i 2 Kor 3 är godtycklig och stundtals missvisande (till exempel då hon påstår som en självklarhet att Paulus syn var att lagen gavs av Mose snarare än av Gud). När det gäller innehållet som helhet är titeln Paul and Moses något vilseledande; det handlar snarare om Sinai- och Exodustraditioner i bredare bemärkelse (vilket undertiteln visserligen indikerar). Ett talande exempel är att Paulus intressanta uttalande att folket under uttåget blev "döpta till Mose" (1 Kor 10:2) knappt berörs överhuvudtaget.

Ludvig Nyman, Örebro teologiska högskola